

Есе-роздум за мотивами праці Чижевського Дмитра "Філософія і національність"

Коваль Максим, ДО-3

18 жовтня 2021 р.

Оскільки мені неабияк цікава філософська сторона досить актуальної проблематики сьогодення - національної ідентичності, за основу написання есе було взято працю українського філософа 20-го століття Дмитра Чижевського - "Філософія і національність".

Читаючи працю Чижевського, та паралельно роблячи помітки, я досить скоро помітив дуальність роздумів філософа. Прочитавши декілька перших абзаців, у мене назбиралась низка тверджень, з котрими я був більш ніж не згоден, однак слід було прочитати ще кілька абзаців, та всі питання до автора відпали самі собою. Справа в тому, що під час викладки матеріалу сам автор не наполягає на конкретній думці, а навпаки «стрибає» з однієї сторони на іншу, наводячи аргументи, котрі спростовують, чи підтверджують усі погляди, що розглядаються в конкретному випадку.

Розпочинає автор свою працю з розгляду національної особистості (так це формулює, власне, сам автор) та вводить два дещо різних погляди - раціоналістичний та романтичний. Представники першого вважають, що *"те, що є в людському житті «об'єктивно» цінним, є усяди й для усіх однакове і те саме, незмінне і нерухоме"*, також те, що *"дійсна правда це є правда, що для усіх людей, завше та усяди, є й має бути однакова, дійсна справедливність є та справедливність, що є й має бути справедливністю усяди й для усіх"*. Але ж насправді ми маємо безліч прикладів, котрі спростовують ці твердження (наприклад, різні наукові, філософські, релігійні погляди, тощо). В такому разі слід приймати деякі погляди за істинні, в той час, як інші «відкидувати» зовсім. Тобто для раціоналістів історичний розвиток напрямлений на те, щоб усунути усі відмінності та помилкові судження, в тому числі усі відмінності у національному житті, усі національні особливості. Однак, через безперечне існування цих особливостей та відмінностей, раціоналісти не «відкидують» їх зовсім, а просто вважають деяким «необхідним злом», що не може бути усунутим зараз, так само, як і неможливо викоринити, наприклад, усе хибне з сучасної науки. Слід зауважити, що автор звертає увагу саме на теперішньому становищі справ (пише, що *"зараз не можна усунути"*), тобто підрозуміває, що рано, чи пізно, відсутність будь-яких відмінностей таки зведеться в абсолют та буде обрано єдину «спільну правду» для всіх. Цей момент мене найбільше насторожує в раціоналістичному погляді національної ідентичності, оскільки в перспективі відкидає її загалом. В свою чергу романтичний погляд підрозуміває наявність необмеженої кількості національних відмінностей, котрі і визначають розвиток та становлення мистецтва, філософії, релігії. Автор пише, що *"Так само і людське суспільство можливе лише тому, що є різноманітність і різнобарвність типів і психологічних осіб окремих людей, бо ніяке суспільство не склалося б із цілком однакових однотипних індивідуумів"*, з чим я більше ніж погоджуюся.

В наступному розділі автор узагальнює погляди щодо національної ідентичності (культури) на національне мистецтво, науку, філософію. В ньому також присутні два різних погляди. Представники одного вважають, що *"Розвиток філософії є процес збільшення кількості вірних тверджень та спростовання і відкидання невірних. Отже, історія філософії є історія помилок людського духа"*. Тобто в кінцевому результаті ми зможемо отримати «абсолютно істинну» науку, філософію. Цьому протиставляється інше бачення, котре підрозуміває «часткову правду» та відкидає «абсолютно істину». На мою думку, має місце деякий симбіоз цих двох поглядів, тобто на даний момент, ми можемо бути точно впевнені у деякому твердженні, тобто воно нестиме за собою «абсолютну істинну», однак з плином часу це твердження таки може стати «частковою правдою», що ми вже не раз спостерігали у світовій історії. Тут мені згадуються роздуми на тему «пізнаваності світу», котрі мали місце в межах курсу «Науковий образ світу». Прочитую свої ж виклади: *"Якщо брати до уваги "пряме" значення пізнаваності світу, то на даному етапі розвитку людства це неможливо, оскільки всесвіт розширюється із такою швидкістю, котру ще дуже довгий час не зможе розвинути жоден пристрій (якщо взагалі коли-небудь зможе). Тобто, ми не визнаємо, а що ж відбувається там - на "краю Всесвіту". Якщо ж розглядати поняття пізнаваності з деякої філософської точки зору, то наврядчи ми коли-небудь зможемо пізнати світ іншої людини (внутрішній світ - емоції, почуття, ...), оскільки поки неможливо побути "в шкурі" іншої людини. Тобто, щоб пізнати світ, потрібно пізнати усіх людей, котрі нас оточують, що неможливо (найбанальніший приклад - людина просто не захоче ділитися своїми переживаннями і тд)".* Ці судження можна використовувати, як приклад того, що ми ніколи не зможемо звести наш світ до ідеалу, що є метою одного з двох, раніше

розглянутих, поглядів. Однак слід звернути увагу на те, що я не відкидаю цей погляд, я сприймаю його у симбіозі з іншим. Також цікавим є наступне твердження, *"І як моральний світ збіднів би, якби не було різних типів людей, що різними шляхами і у різних формах стремлять до справедливості, як збідніло б мистецтво, коли б воно втратило різні національні та історично зумовлені стилі, так і з пункту погляду філософії, якби не було різних історично-змінливих та національних «стилів» у ній."* Тобто без національної ідентичності (коли відсутні будь-які відмінності між народами) не було б такого розвитку наук, філософій, тощо, з чим я знову таки погоджуюсь. Сам автор вкінці розділу теж схиляється до цієї думки.

Наступні два розділи, а саме *"Розвиток філософії"* та *"Українська філософія"* для мене були менш цікавими, тому залишу лише декілька тез, котрі мене зацікавили. Розмірковуючи над предметом розвитку філософії, автор пише, що *"Розвиток філософії і є дійсно рух між протилежностями і через протилежності до синтези"*. Це твердження є цікавим, оскільки підрозуміває, що кожна національність репрезентується деякими двома полярно-протилежними течіями, що ми можемо спростерігати, дивлячись на пройдені сторінки минулого. Щодо розвитку саме української філософії, автор вважає, що Україну ще чекають великі філософи, ті, котрі зможуть, по-справжньому відкрити для нас вже написані праці та написати власні, котрі матимуть вплив на всю світову науку та філософію.

Як висновок можу сказати, що прочитаний мною твір дозволив подивитися на проблематику національної ідентичності з нової для себе сторони та прийняти декілька цікавих тез, котрі можна буде обдумати у вільний час.

Література

- [1] Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. — К., 1992. — С. 5-17. - <http://litopys.org.ua/chyph/chyph02.htm>